

Les poques que queden es resisteixen a desaparèixer

Merceries, l'encant intemporal

En un món tan canviant com l'actual és un vertader goig poder trobar, encara, unes botigues tan especials. Són llocs pels quals el temps no passa. Entrar-hi és entrar en un món diferent, igual que era fa un segle: són les merceries.

L'era de les telecomunicacions, la robòtica, la informàtica i els descobriments interplanetaris ha representat una gran millora en la qualitat de vida dels humans. L'avenç en uns camps específics, però, provoca l'estancament d'altres aspectes de l'activitat humana que ja no serveixen o no interessen. L'evolució ha de comportar sempre un abandó?

Avui dia et pots trobar unes precioses tovalles de puntes fetes per una màquina, o una brusa brodada per un ordinador. La majoria dels jerseis que portam a l'hivern són fets industrialment, la roba es talla, s'embasta, es cus i s'enllesteix en processos semiautomàtics que donen poques oportunitats a la creació manual. La roba blanca de casa es fa en sèrie i el mateix estampat es reproduïx en milers i milers de llençols. El talent artesà és matèria de museus.

Les botigues especialitzades en aquests quefers d'estrènyer faldes, cosir botons i posar cremalleres són les merceries. Petits magatzems plens de blondes, fils, agulles, ganxets, clips, botons, vetes, randes i elàstics que s'han hagut d'acomodar als nous temps i han afegit nous articles als clàssics. Com la veta per fer doblecs que no s'ha de cosir, hi ha prou amb passar-hi la planxa per damunt i hi queda aferrada, o el Velcro, que també subjecta i tanca sense necessitat de fer cap punt. O les muscleres, "abans només es venien per a les americanes masculines i durant cinc anys n'hem venut a rompre", comenta en Miquel, encarregat de Ca n'Àngela, una de les merceries que encara queden a la ciutat de Palma.

Quina és la filosofia que amaguen els munts de randes? Quin futur els espera, en aquest món cada vegada més industrial, vestit de manera estàndard i uniforme?

Els abrics ja no es giren, no s'afegixen peces a la falda per fer-la crèixer, no s'hereten les camises dels germans.

Aquests petits magatzems vénen de tot. C. PLANELLS

Algunes merceries mantenen els aparadors tradicionals. C. PLANELLS

Tampoc no hi ha temps per brodar l'aixovar, la roba del bebè es compra i les cortinetes són cosa de la tercera edat.

Travessar el llindar d'una merceria és com travessar el límit entre el món del temps i el món del no-temps. Entrar en un espai que quasi no ha sofert cap variació des de la seva fundació, les mateixes cintes per al cap, els tapapunts per als llençols, els cordons per als llums, les flors de tela per als escots... És com si aquí encara no s'hagués inventat el rellotge. Així i tot convé anar-hi carregat de paciència i de tranquil·litat.

Senyores de cabells grisos, i no tan grisos, fan cua estoïcament, mentre una d'elles no sap decidir-se entre una borla de fils de seda en tons malva-rosa o una altra rosa palo amb petites floretes per posar als cordons de les cortines.

Algunes de les merceries més conegudes de Palma (Ca'n Bet i La Veneciana)

han instal·lat una màquina de números, com la de la secció de xarcuteria i formatges dels supermercats, per mantenir l'ordre entre la clientela, majoritàriament femenina.

"Els homes només vénen qual els han fet algun encàrrec o a comprar mitjons i corbates", diu en Miquel de Ca n'Àngela. I molt perspicaçment han col·locat la secció masculina separada de la femenina, tal vegada per evitar als soferts senyors que arriben a trobar-se perduts entre una tropa de dones que trien colors, textures i amplàries.

El món de les merceries és femení, però curiosament els encarregats solen ser homes i els representants d'aquests gèneres també: "La majoria són homes, dels tretze o catorze que normalment vénen, hi deu haver dues dones...", ens diu en Jaume, encarregat de Ca'n Bet. Les dependents solen ser dones, sembla que així ho prefereix la clientela, es troben més còmodes quan han d'explicar com és allò que busquen. "Quan veuen que els tocaré jo -diu en Jaume- posen cara de pensar: 'que no em toqui ell, que no em toqui ell...' Pensen que l'home no està ficat dins el món de la moda, desconfien un poc, però quan les despatax jo, se'n van contentes".

Una altra coincidència entre totes les merceries és el gran nombre de dependents que hi ha circulant darrere el taulell -traient i amagant capses, desenrotllant cinta de frunzir i fent paquetets amb una habilitat digna del millor saltador d'obstacles- i és que les vendes en una merceria solen ser petites. "Si un no s'espavilla avui dia... Hi ha moltes despeses i la merceria és molt barata, rodets de fil, agulles...", comenta Na Joana, filla de la fundadora de ca Na Maria d'es Fil. S'han de vendre molts metres de fistons i molts coixinets d'agulles per fer la mateixa caixa que en una botiga de roba, per exemple. Tenir tantes dependents representa servir més senyores al mateix temps i fer més vendes.

El món de la merceria, a més de ser complicat i entretingut, com reconeixen els qui se n'encarreguen, no té uns límits precisos. La *Gran Enciclopèdia Catalana* defineix la merceria com "la botiga de mercer", i el mercer és "la persona que

El món de les merceries és bàsicament femení.

G.PLANELLS

ven cintes, botons, agulles, fils, etc." D'altres diccionaris no són gaire més concrets: "conjunt d'articles de costura i d'altres treballs d'agulla (botons, cintes, fils, agulles, etc.)", segons la *Gran Larousse* en català. Sí que es poden destriar tres aspectes concrets entorn als quals gira la merceria: el vestir, l'adornament i la dona. I tots els mercers amb qui hem parlat hi estan d'acord.

Moltes, però, han optat per especialitzar-se, centrar-se, en un sol gènere: Ca Na Maria des Fil toca, sobretot, guants a l'hivern (així ho fa saber la mà que penja a la façana) i ventalls a l'estiu; Ca N'Àngela té tot el que es pugui imaginar en botons i Can Bet s'ha especialitzat "en merceria" -com assenyala ben orgullós en Jaume, l'encarregat- i afegeix: "en el món de la merceria

s'ha de diferenciar la merceria com nosaltres de la de barriada, que té quatre fils, agulles i perfumaria. Com a merceria, merceria, a Palma n'hi ha quatre o cinc". I és que la merceria es porta a la sang, no en va aquestes tres que hem citat són centenàries i pertanyen a les mateixes famílies des del dia en què van obrir les portes. I pensen, a pesar de tot, continuar molts anys més.

La crisi també afecta les merceries.

"Fins ara ens defensàvem, però ara es nota la crisi. Crec, però, que nosaltres ho notam menys que la resta de les botigues", diu en Miquel. Na Maria reconeix que la merceria s'ha ressentit un poc amb els canvis de la industrialització i la vida moderna, "però, com que toca molts articles i molts de gèneres, si no es venen uns es venen els altres".

Sembla, però, que sortosament tornen a ser moda les labors femenines i tots han assenyalat el punt de creu com el rei dels entreteniments casolans. Les raons són moltes: en temps de crisi la gent surt menys i es queda a ca seva, ho han vist a les revistes, n'ensenyen a les escoles... En punt de creueta es pot fer de tot (rams de flors, paisatges nadalencs, dibuixos infantils, versos d'En Carner, però el més tradicional són els abecedaris), algunes de les addictes a aquest art ens han comentat que els agrada moltíssim: mirar dibuixos, triar i combinar els colors, inventar... és com pintar i, a més, relaxa.

Seria possible una teràpia del punt de creu contra l'estress? "Fer aquestes feines és relaxant perquè t'has de fixar tant el que fas que no pots pensar en altres qüestions més conflictives. Estàs tan pendent dels punts que has de fer i el color que has d'afegir que no penses en res més", segons diu Elizabet Abeyà, psicòloga, a qui hem demanat d'on ve aquest sentiment generalitzat que fer punt relaxa: "la repetició mental: un a la dreta, dos a l'esquerra... és com la repetició dels *mantres* orientals que et desconnecten del món".

Els ventalls són un reclam a l'aparador.

G.PLANELLS

Per als infants també és bo aprendre aquest tipus de manualitats, per al desenvolupament de la creativitat i la psicomotricitat fina. "Sembla mentida, però una cosa tan senzilla com fer aquestes labors ens ajuda en la coordinació òculo-manual, fixar l'atenció i concentrar-se en el que fan. Sense por de ser criticats de retrògrads, recomanaria que se'n fes a les escoles", diu na Maria Planells, pedagoga, "i no només les garrides, els garrits també n'haurien de fer", afegeix. "I n'hi ha que en fan", diu en Miquel de Ca n'àngela. "Algunes professores se'n duen per a les escoles dibuixos dels més simples; i nins també, a l'estiu compren dibuixos de mig punt, els agraden. D'adults no en vénen gaires, hi havia un capellà que se'n duia..."

A Ca Na Maria des Fil entren molts turistes a comprar-se un ventall, les parets n'estan revestides i n'hi ha per tots els gustos i pressupostos. I sobre els prestatges de fusta, que deuen tenir cent anys, ventalls que podrien lluir algunes de les heroines de Pedro Almodóvar. Com s'ho fan aquestes senyores, tia i neboda, per endevinar el que ara és moda? "Tocam el que la gent ens demana". O mirant revistes de modes, com fa en Miquel de Ca n'Àngela. O anant a les fires, "a la Fira Tèxtil de Barcelona hi ha un raconet destinat a la merceria, poca cosa", diu en Jaume de Ca'n Bet. O deixant-se guiar pels representants.

A Ca'n Bet no queda ni un racó buit, damunt els mostradors hi ha tambors de

Els encarregats en les merceries solen ser curiosament, homes.

C.PLANELLS

brodar, les parets són petits aparadors amb flors de tela, mostres de randes i ornaments per als cabells, caramulls de cordons i penjadoretz plens de cremalleres amb totes les games de tots els colors... és com si els propietaris sentissin l'*horror vacui*.

Noten el canvi de les modes i les estacions com la resta de les botigues; per Nadal: passamaneria, perles, daurats, platejats, guipur i marabús. A l'estiu randes, teixits frescos i colors més alegres. "Ara

compren molt els fils de colors per fer-se aquestes polseres que són moda", comenta en Miquel. Els guardapits de ganxet que tothom duu enguany han fet pujar les vendes de ganxet i de fil de cotó. La moda neo-hippy, sens dubte, afavorirà les merceries perquè pertot s'han de posar flors i cintes, colzeres i brodats.

El comerç de merceria té un encant que altres negocis no tenen. Les merceries són un regal per a la vista, un deversall d'impressions que embadaleixen els sentits. Val la pena entrar-hi només per mirar totes les coses que hi ha i sentir les converses de les clientes: "així tendria més caiguda", "¿que és més car, el de llana o el de cotó?", "¿de vellut, n'hi ha?", "el voldria un poc més blavet", "¿no creu que faria joc amb...?", "voldria una agulla de fer calça, una de clapa, una altra de fer malla i una capsa d'agulles de màquina de cosir"...

N'hi ha vint classes diferents d'agulles; devers quatre anelles de formes diferents i de ferro, fusta, llautó o plàstic; uns quinze estils de botons; tretze classes de cordons; catorze classes de gomes; quinze de fils, segons els usos i els materials; vint-i-cinc classes de cintes, sense comptar els estampats diferents que hi ha... Això de les cintes ens porta a les banderes. "La bandera catalana té sortida, sobretot per a les inauguracions, en compren els ajuntaments", ens diu en Miquel. ¿I l'espanyola?. "Ahir mateix en vaig vendre tres metres als de Nueva Acrópolis".

Carme Planells

Del laberint de calaixos, les dependentes en van traient i amagant capsos.

C.PLANELLS